

PETER MAY

**LEWISE
MEES**

LEWISE TRILOOGIA. 2. RAAMAT

Inglise keelest tõlkinud Jüri Kolk

EESTI RAAMAT

Originaali tiitel:
Peter May
The Lewis Man
Quercus Editions Ltd. 2012

Keeletoimetaja Mari Tuuling
Kaane kujundanud ja küljendanud Ande Kaalep

First published by Éditions du Rouergue under the title
L'HOMME DE LEWIS
© 2011 by Peter May, represented by Éditions du Rouergue
Published by arrangement with Lester Literary Agency & Associates

Autoriõigus tõlkele: Jüri Kolk ja OÜ Eesti Raamat, 2021

ISBN 978-9916-12-414-7 (köites)

ISBN 978-9916-12-415-4 (epub)

www.eestiraamat.ee
Trükitud Euroopa Liidus

Isa mälestuseks

Seal elavad: ei siin, ei praegu,
vaid kus kõik kunagi kord leidis aset.

*Philip Larkini luuletusest
„Vanad narrid“*

PROLOOG

Tormist piitsutatud saarel, Šotimaa looderannikust kolme tunni tee kaugusel, pakub inimestele toitu ja sooja õhuke pinnasekiht. See saab endale ka nende surnud. Ja mõnikord väga harva, näiteks täna, annab ühe välja.

Turbalõikamine on seltskondlik tegevus. Perekond, naabrid, lapsed – kõik kogunevad rappa, kui rohtu kuivatades ja sääski eemale hoides puhub leebe edelatuul. Annag on ainult viieaastane. Ta on turvast lõikamas esimest korda ja see kord jääb talle elu lõpuni meelde.

Ta oli hommikul vanaemaga väiketalu köögis vaadanud, kuidas too vanal lahtise auguga, eelmisel aastal lõigatud turbaga köetaval pliidil mune keedab. Nüüd suunduvad toidukorve kandvad naised üle raba, Annag on paljajalu, pruun rabavesi lirtsub ta varvaste vahel, kui ta üle torkiva kanarbiku erilisest päevast kantult teistest ette jookseb.

Ta silmad on taevast täis. Taevast, kus pilved on tuulest sasitud. Taevast, mis tilgutab päikesevalgust nappide sähvatustena ja poeatab selle kuivanud rohule, kus soonuti valged tutid keeriselise tuule rabedates puhangutes aina kummardavad ja õõtsuvad. Üsna varsti asenduvad talve pruunid jäätmed kevade ja suve alguse kollase ja lillaga, aga praegu lilled alles suiguvad, surnult.

Taamal joonistuvad vilkuvast päikesevalgusest särama lõõnud, vastu järeleandmatuid, mustast gneissist kaljusid peksleva ookeani taustal välja poole tosina tunkede ja soniga mehe siluetid. Ookeani sädelus peaaegu pimestab ja Annag tõstab käe varjuks silmade ette, et vaadata, kuidas nad küürutavad ja kummarduvad, kui *tarasgeir*'id, turbalõikamise labidad, läbi pehme musta turba libisevad ja pinnasest nätskeid kandilisi pätse välja keeravad. Maastik on põlvest põlve kestnud turbalõikamisest armistunud. Kolmekümne sentimeetri

kuni poole meetri sügavused kraavid, värskelt lõigatud turbapätsid ühele kraaviservale ja siis teisele kuivama laotud. Mõne päeva pärast naasevad turbalõikajad *cruinneachadh*'iks: tõstma turbapätsi väikestesse kolmnurksetesse hunnikutesse, *rùdhain*'idesse, et tuul saaks pätside vahelt läbi puhuda ja need ära kuivatada.

Siis tuleb aeg, kui need tõstetakse kärusse ja viiakse maja juurde, kuivad pudenevad turbapätsid laotakse kalasabamustris üksteise peale nagu tellised ja ehitatakse kuhi, mis annab perele talvel sooja ja millest tehtud tuul valmistatakse toit, mis täidab järgmisel talvel nende kõhtu.

Niimoodi on inimesed Lewisel, Šotimaa Hebriidide saarestiku kõige põhjapoolsemal saarel, sajandeid vastu pidanud. Ja praegusel rahalise ebakindluse ajal, kui kütuse hind hoogsalt kerkib, on need, kel majas lahtised kaminad ja pliidid alles, karjakaupa esivanemate traditsioonide juurde tagasi pöördunud. Sest sel moel on su kodu kütmise ainsaks kuluks su töö ja pühendumus Jumalale.

Aga Annagi jaoks on see ainult seiklus tuultest pekstud rabas, kus pehme õhk talle suhu voogab, kui ta naerab ja hüüab isa ja vanaisa, selja taga ema ja vanaema tuulest üle hõikav vestlus. Annag ei taju pinget, mis on vallanud väikest turbalõikajate punti tema ees. Arvestades nappi elukogemust pole tal mingit võimalust mõista jalge all järele andnud kraavi seina juurde kõssitama kogunenud meeste kehakeelt.

Isa märkab teda liiga hilja ja hüüab, et ta eemale hoiaks. Liiga hilja, et Annag jõuaks hoogu pidurdada või reageerida hirmule isa hääles. Mehed tõusevad järsku tema poole pöördudes püsti ja ta näeb, et ta vend on näost päikese kätte pleekima sätitud puuvillaste linade karva.

Ja venna pilku järgides vaatab ta varisenud turbaseina ja tema poole välja sirutatud käsivart, kuiv nahk nagu pruun pärjament, sõrmed konksus, nagu hoiaks nähtamatut palli. Üks jalg on kõverdunud üle teise, pea kraavi poole kaldu nagu kadunud elu otsides, mustad augud seal, kus peaksid olema silmad.

Hetkeks eksib Annag arusaamatuse merre, siis uhub mõistmine temast üle ja tuul pühib ta suust karjatuse.

1. PEATÜKK

Gunn nägi pisut kaugemale tee äärde pargitud masinaid. Taevas oli sinine ja must, sünge, rõhuv, see justkui vajus ookeanilt madalalt ja järjepidevalt kaela. Katkendlikult vehklevad kojamehed olid esimesed vihmapiisad üle ta auto tuuleklaasi laiali nühkinud. Tina-sel ookeanil sõitsid kümne või viieteistkümne jala kõrguste murduvate lainete valged vahuharjad ja avara maastiku ükskõiksus neelas kiirabiauto kõrval seisva politseimasina üksildase sinise vilkuri sähvimise.

Autode taga kõssitasid karmide tingimuste meelevallas Siaderi kivikrohviga majad, hoobi ootel ja vaevatud, aga harjunud tuule järeleandmatu rünnakuga. Silmapiirini välja ei paistnud ühtegi puud. Ainult määnduvate aiapostide read teeservas ja roostetavate traktorite ning autode vrakid mahajäetud hoovides. Räsitud puhmaste otsas olid söakad rohelised tutid, taimed hoidsid paremate päevade ootuses jäärpäiselt juurtega õhukesest pinnasekihist ja soonuttide meri õõtsus ja rullus tuule käes nagu vesi.

Gunn parkis patrullauto kõrvale ja astus välja tuule kätte. Kipra tõmbunud lauba kohal üle pea kammitud paksud tumedad juuksed lehvisid tuules ja ta tõmbas ruudulise parka enda ümber koomale. Ta kirus ennast selle eest, et ei olnud taibanud saapaid kaasa võtta, ning püüdis ettevaatlikult üle pehme maa tippida, ent jahe rabavesi tungis siiski kingadesse ja leotas sokid läbi.

Ta jõudis esimese turbakraavini ja läks mööda rada selle otsani, möödudes kuivama sätitud mätastest. Mundrimehed olid metallvaiad pehmesse pinnasesse löönud ja kinnitanud nende külge sündmuspaiga eraldamiseks tuule käes laperdava ja plagiseva sinise-valgekirju kuriteopaiga lindi. Veidi vähem kui kilomeetri

kaugusele jäävast lähimast väiketalust kaljuserva pool kandus temani turbasuitsu lõhn.

Surnukeha ümber seisis punt vastu tuult suruvaid mehi, helkiv-kollases kiirabitöötajad ootamas võimalust kadunuke ära viia, kõrval mustades tormikuubedes politseinikud, peas ruudulised vormimütsid. Mehed uskusid, et nad on juba kõike näinud. Kuni praeguseni.

Nad tõmbusid sõnatult eemale, et Gunn läbi lasta, ja ta nägi, kuidas kükitav politseiarst surnukeha kohale kummardus ja ettevaatlikult kummikinnastes sõrmedega murenevat turvast kõrvale pühkis. Kui Gunn tema kõrvale seisma jäi, tõstis ta pilgu ja Gunnile avanes nüüd esimest korda vaade surnud mehe krimpsutõmbunud pruunile nahale. Ta kortsutas kulmu. „Kas ta on ... värviline?“

„Turvas värvis. Ütleksin, et ta on eurooplane. Üsna noor. Teismeea lõpus või kahekümnendate alguses. Klassikaline turbalaip, säilinud peaaegu täiuslikult.“

„Oled neid varemgi näinud?“

„Mitte kordagi. Aga ma olen nende kohta lugenud. Ookeanilt puhuva tuulega siia kantud sool loob turbasambla kasvuks oivalised tingimused. Ja kui samblajuured mädanevad, tekib hape. Hape säilitab surnukeha, peaaegu marineerib selle. Ta siseorganid peaksid olema täiesti puutumata.“

Gunn jõllitas peaaegu mumifitseerunud säilmeid varjamatu huviga. „Kuidas ta suri, Murdo?“

„Paistab, et vägivaldset surma. Ta rinnakupiirkonnas on mitu pussitamishaava ja kõri on läbi lõigatud. Aga kindla surmapõhjuste saab öelda ainult patoloog.“ Ta tõusis ja kooris kindad käest. „Parem toimeta ta siit minema, enne kui sadama hakkab.“

Gunn noogutas, aga ei suutnud turbasse jäänud mehelt silmi kõrvale keerata. Ehkki mehe nägu oli krimpsu tõmbunud, oleks ta teda tundnud inimesele äratuntav. Kõdunenud oli ainult silmade pehme, katmata kude. „Kui kaua ta siin olnud on?“

Tuul kandis Murdo naerupahvaka minema. „Kes teab? Sadu aastaid, võib-olla koguni tuhandeid. Seda pead küsima ekspertidelt.“

2. PEATÜKK

Tean kella vaatamatagi, mis see näitab.

Kummaline, kuidas see pruun plekk laes hommikuti heledam paistab. Hallituse kristallselged jäljed lage läbistavas praos tunduvad kuidagi valgemad. Ja on imelik, et ma alati samal ajal ärkan. Mind ei ärata valgus, mis kardinaservide vahelt sisse poeb, sest sel aastaajal on pimedat aega väga vähe. Küllap mind äratab mingi sisemine kell. Kõik need aastad varavalges ärkamist, et minna lüpsma ja tegema kõike muud, mis päeva täidab. Nüüd on see puha läinud.

Mulle päris meeldib vaadata seda plekki laes. Ma ei tea miks, aga hommikuti sarnaneb see uhke ratsuga, saduldatud ja ootel, et kanda mind kuhugi helgemasse tulevikku. Ent õhtuti, kui hämardub, mõjub see teisiti. Nagu mingi pöörane sarviline olevus, valmis mind pimedusse vedama.

Kuulen ukse avanemist ja näen pöördudes üht naist seismas. Ta tundub tuttavlik, aga ma ei oska päriselt öelda, kust ma teda tean. Kuni ta rääkima hakkab.

„Oh, Tormod ...“

Muidugi. See on Mary. Ma tunneksin ta hääle iga kell ära. Huvitav, miks ta nii kurb on. Ja veel midagi. Midagi, mis ta suunurki allapoole veab. Midagi jälestuselaadset. Ma tean, et ta armastas mind, ehkki ma pole kindel, kas mina teda kunagi armastanud olen.

„Mis on, Mary?“

„Sa tegid jälle voodisse.“

Ja siis haistan seda ka mina. Korraga. See on peaaegu lämmitav. Miks ma seda varem ei märganud?

„Kas sa ei saanud siis tõusta? Ei saanud või?“

Ma ei tea, miks ta mind süüdistab. Ma ei teinud seda meelega. Ma ei tee seda kunagi meelega. Hais muutub hullemaks, kui ta mul teki pealt tõmbab ja käe suu ette paneb.

„Püsti,“ kamandab ta. „Ma pean voodi puhtaks tegema. Mine pane pidžaama vanni ja käi duši all.“

Tõstan jalad üle voodiääre ja ootan, et ta mind püsti aitaks. Ma pole kunagi selline olnud. Ma olen alati olnud tugev. Mäletan seda korda, mil ta lambaaedikus pahkluu välja väänas, kui me loomi pügamiseks kokku ajasime. Ta ei saanud käia ja ma pidin ta koju kandma. Oma kolm kilomeetrit, käed löid tuld välja, aga ma ei teinud mitte ainsatki kaebehäält. Miks talle see kunagi meelde ei tule?

Kas ta ei saa aru, kui alandav see on? Keeran pea kõrvale, et ta ei näeks mu silmadesse kogunevaid pisaraid, ja pilgutan neid peletades raevukalt silmi. Tõmban sügavalt hinge. „Piilupart Donald.“

„Piilupart Donald?“

Vaatan vilksamisi tema poole ja tõmbun ta silmis peegelduva raevu käes kokku. Kas ma tõesti ütlesin seda? Piilupart Donald? Ma ei saanud ju seda mõelda. Aga nüüd ei tule mulle meelde, mida ma öelda tahtsin. Niisiis kordan üle, veendunult: „Jaah, Piilupart Donald.“

Ta tõmbab mu jalule, peaaegu jõhkralt, ja lükkab mind ukse poole. „Kao mu silmist!“

Miks ta nii vihane on?

Tuian vannituppa ja ajan pidžaama seljast. Mis ta ütles, kuhu ma selle panema pidin? Pillan ööriided põrandale ja vaatan peeglist. Mulle vahib vastu vana mees hõredate hallide juuste ja väga heledate siniste silmadega. Jään viivuks juurdlema, kes ta selline on, ja pöördun siis aknast välja vaatama, üle *machair*'i ranna poole. Näen, kuidas tuul sasib magusat soolakat rohtu söövate lammaste raskeid pakse talvekasukaid, aga ei kuule seda. Ma ei kuule ka ookeani vastu kallast raksumas. Kena valge vahune liiva ja raevu täis merevesi.

Küllap on asi topeltklaasides. Meil talus polnud kunagi midagi sellist. Seal teadsid, et oled elus, tuul puhus aknaraamide vahelt läbi

ja löi suitsu korstnast sisse. Oli ruumi hingamiseks, ruumi elamiseks. Siin on toad nii väikesed, maailmast eraldatud. Nagu elaks mullis.

See vana mees vaatab mind jälle peeglist. Naeratan ja ta naeratab vastu. Muidugi, ma teadsin kogu aeg, et see olen mina. Ja mind huvitab, kuidas Peteril viimasel ajal läheb.